

Budai Ádám

Spanyolország terrorizmus elleni fellépése

2001. szeptember 11. – ha a világot nem is, de – a világszemléletünket jelentősen megváltoztató, a 21. század első évtizedét meghatározó esemény dátuma volt, s hatásait ma, tíz évvel később is érezzük és látjuk. Hasonlóképpen a 2004. március 11-én végrehajtott madridi merényletek széles körű és mélyreható – stratégiai nevezhető – változásokat okoztak a spanyol társadalomban és az állami apparátusban. A kormány bukásán és a spanyol csapatok iraki kivonásán túl a merényletek alapjaiban határozták, határozzák meg a társadalom biztonságpercepcióját. A politikai vezetésben és a társadalom széles rétegeiben megfogalmazódott szándék egyértelmű irányt mutatott: a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés hatékonyságának növelését, hogy egy hasonló volumenű támadás ne ismétlődhessen meg. Ennek érdekében a terrorizmus elleni harcért felelős területeket alaposan átalakították: így kerülhetett sor a spanyol biztonsági és hírszerző szervezeteknek, valamint a törvényhozásnak a cikkben bemutatott reformjára. Az intézkedések azonban nemcsak ezt a két területet érintették, hanem a terrorizmus kérdéskörével kapcsolatos nemzetközi együttműködést és a stratégiai dokumentumok kialakítását is. E cikk elsősorban a terrorfenyegetettség megjelenését és a rá adott reakciókat járja körül a merényletek után kiadott stratégiai dokumentumok és a nemzetközi együttműködésben végbement események segítségével.

A madridi merényletek¹ megtörténtehez nagymértékben hozzájárult a különböző titkoszolgálatok és rendvédelmi szervek közötti információmegosztás hiánya, valamint az, hogy az igazságszolgáltatás nem rendelkezett megfelelő jogszabályi háttérrel a nemzetközi terrorizmus elleni jogi fellépéshez. A robbantások után a spanyol terrorellenes politika két fő célt tűzött ki maga elé.² Az első a „szervezeti prioritás” volt, ami fokozta a biztonsági és hírszerző szolgálatok szerepét a nemzetközi terrorizmushoz kapcsolható fenyegetések elleni küzdelemben, a második pedig a „jogi prioritás”, mely a spanyol törvénykezés terrorizmussal kapcsolatos részeinek megreformálását és frissítését kívánta elérni.

Az iszlám terrorizmus spanyolországi megjelenése váratlanul és felkészületlenül érte a hatóságokat, ugyanis a 2004-es madridi robbantások előtt a figyelmük elsősorban az Euskadi ta Askatasunára (ETA) összpontosult, minden más, terrorizmussal kapcsolatos fenyegetést figyelmen kívül hagytak. A hírszerző és elhárító, valamint rendőri szervek túlzottan „ETA-centrikussá” váltak, látóterükből kiszorultak más terrorcsoportok, így nem meglepő módon az első sokkból ocsúdva a hatóságok ezért a cselekményért is a baszk terrorszervezetet tartották felelősnek. A robbantások sikeres végrehajtásához hozzájárult, hogy a különböző terrorellenes szervek közt nem volt meg a megfelelő információmeg-

1 A madridi merényleteket az al-Káidához köthető Abu Hafsz al-Masri Brigád követte el 2004. március 11-én: az időpontot Spanyolországban „11-M”-ként rövidítik, s – akárcsak a WTC elleni terrortámadást „9/11”-ként említve – ezt a 11-M kifejezést mind a sajtó, mind pedig a szakterminológia a robbantások szinonimájaként használja. A terrorcselekményben 191-en meghaltak és 1850-en megsebesültek, ami hatalmas traumaként érte a spanyol társadalmat.

2 Case Study: Spain The Ethical Justness of Counter-Terrorism Measures. *transnationalterrorism.eu*, 2008. 10. 27.

osztás, ami a szeptember 11-i terrortámadások bekövetkeztének is az egyik fő oka volt, valamint nem épültek ki azok az intézmények sem, amelyek az új típusú terrorizmus célpontjainak védelmét látták volna el. A következőkben bemutatott szervek mind a szervezeti reformok keretében jöttek létre vagy alakultak át, hogy immár a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben is sikerrel helyt állhassanak.

A Nemzeti Hírszerző Központot (*Centro Nacional de Inteligencia – CNI*) 2002-ben hozták létre. Három szervet foglal magában, a Nemzeti Kriptológiai Központot, amely a saját adatok kódolását és védelmét látja el, a Nemzetbiztonsági Hivatalt, valamint a Nemzeti Hírszerző és Elhárító Központot.

Feladata³ olyan információk, elemzések, tanulmányok és javaslatok készítése a miniszterelnök és a kormány számára, amelyekkel megelőzhető és elkerülhető minden olyan veszély, fenyegetés és agresszió, amely Spanyolország függetlensége és területi integritása, nemzeti érdekei, jogállami stabilitása és intézményei ellen irányul.

A CNI további feladatai közé tartozik⁴ az információk gyűjtése, értékelése és értelmezése, megelőzi, felderíti az ellenséges tevékenységet, lehetővé teszi külföldi szolgálatok, csoportok és személyek semlegesítését, mindezek mellett előmozdítja az együttműködést más országok hírszerző szolgálataival és a nemzetközi szervezetekkel. A központ maximális prioritást élvező feladata a nemzeti és nemzetközi terrorellenes küzdelemben való részvétel a Terrorellhárító Osztály révén, valamint hozzájárul a Nemzeti Terrorellenes Koordinációs Központ munkájához is a terrorizmussal összekapcsolható hírszerzési információk átadásával.

A Terrorizmust Finanszírozó Tevékenységeket Felügyelő Bizottság (*Comisión de Vigilancia de Actividades de Financiación del Terrorismo – CVAFT*) 2003-ban jött létre a terrorizmus támogatási lehetőségeinek megakadályozására és megszüntetésére. A bizottságot létrehozó 2003/12-es törvény⁵ lehetővé teszi a számlák, egyenlegek, pénzügyi tranzakciók és tőkemozgások, illetve az ezekkel összefüggő pénzfelvételi, fizetési és tranzakciós műveletek megakadályozását, amennyiben a megbízó, a kibocsátó, a címzett vagy a kedvezményezett – legyen az egy személy vagy egy vállalat – kapcsolatba hozható terroristacsoportokkal vagy szervezetekkel, vagy ha a tranzakció, a pénz mozgatása vagy a vele végzett művelet terrorista tevékenységek végrehajtása céljából valósult meg, illetve járult hozzá a terroristacsoport vagy szervezet által kitűzött cél eléréséhez. Emellett megtilthatják a Spanyolországban működő pénzintézetekben és fióktelepeikben a számlanyitást.

A pénzügyi műveletek megakadályozását a CVAFT rendeli el, valamint a bizottság határozza meg annak időtartamát és rendeli el beszüntetését is. A bankok és más pénzintézetek kötelesek együttműködni a CVAFT-val, valamint informálni azt, ha a számlák zárolásának végrehajtása után valaki megkísérli mozgatni a rajta lévő pénzt vagy gyanús tőkemozgásokat végez.

A bizottságnak hozzáférése van az adóhatóságok, a Társadalombiztosítási Általános Kincstár, a Banco de España, a Nemzeti Értékpiazi Bizottság, a Nyugdíjalapok és Biztosítások Főigazgatósága, valamint egyéb, pénzügyi kérdésekben kompetens szervek és szer-

3 Ley 11/2002, de 6 de mayo, reguladora del Centro Nacional de Inteligencia. *noticias.juridicas.com*, 2002. 05. 07.

4 Centro Nacional de Inteligencia - ¿Qué hace el CNI? *cni.es*.

5 Comisión de Vigilancia de Actividades de Financiación del Terrorismo. *intelpage.info*

vezetek információihoz, melyeknek a tevékenységükből adódó feladataik sikeres ellátása érdekében kötelességük a személyes adatokat és információkat továbbítaniuk a bizottságnak.

Az Állam Fegyveres és Biztonsági Szervei Egyesített Parancsnokságának Végrehajtó Bizottsága⁶ 2004-ben, a madridi robbantások után jött létre, hogy összehangolja a rendőrség és a csendőrség erőfeszítéseit többek között a terrorcselekmények megelőzése és az ellenük való hatékonyabb fellépés érdekében. A szervezet közvetlenül a belügyminiszter irányítása alatt áll. A bizottságot az elnök, a biztonsági államtitkár és helyettese, a rendőrség és a csendőrség főigazgatója, a fegyintézetek államtitkára, a rendőrség beosztott műveleti igazgatója, a csendőrség beosztott műveleti igazgatója, a belügyminiszter kabinetfőnöke, az államtitkár és a Biztonsági Államtitkárság koordinációért felelős kabinetfőnöke alkotja. A bizottságba természetesen meghívhatnak más tagokat is, ha az szükséges a különböző kérdések szakszerű vizsgálatához.

Feladata biztosítani a rendőrség és a csendőrség közötti műveleti koordinációt, a nemzetközi rendőri együttműködést és a polgári biztonság feladatainak végrehajtását, valamint az információval és nyomozással kapcsolatos funkcióik kialakításában. A bizottság terrorizmussal kapcsolatos feladatai közé tartozik közös, speciális egységek létrehozása a szervezett bűnözés és a terrorizmus ellen, valamint a hírszerzési és nyomozási tevékenységek végrehajtása, rendőrségi beavatkozás, a robbanószerkek hatástalanítása, illetve közös rendvédelmi adatbázis létrehozása és kezelése az állam biztonsági erőinek és testületeinek biztosított hozzáféréssel.

Kulcskérdés volt a különböző biztonsági szolgálatok közötti együttműködés fejlesztése,⁷ ezért 2004-ben, két hónappal a madridi robbantások után, létrehoztak egy új, központi szervezetet Nemzeti Terrorellenes Koordinációs Központ (*Centro Nacional de Coordinación Antiterrorista – CNCA*) néven, hogy biztosítsák az egyes szolgálatok, a rendőrség szakértői, a csendőrség és a Nemzeti Hírszerző Központ közötti információmegosztást a nemzeti és nemzetközi terrorizmussal kapcsolatos kérdésekben.

A központot a brit Egyesített Terrorizmus Elemző Központ (*Joint Terrorism Analysis Centre – JTAC*) és az amerikai Nemzeti Terrorellhárító Központ (*National Counter-Terrorism Centre – NCTC*) mintájára állították fel. A CNCA a spanyol biztonsági erők kiegészítő és támogató szerve, bár nem vállal műveleti feladatokat. Az állam biztonsági erőinek és testületeinek parancsnoksága alá tartozik, így semmi esetre sem mondható egyfajta harmadik pillérnek a biztonság fenntartása szempontjából. Az információs és elemző központ révén megerősítették és javították a már létező terrorellhárítás struktúráját, valamint centralizálták a hírszerzés, az információszerzés és a koordinálás funkcióit.

A központ professzionális szervezet, amely független a politikától. Szervezetileg a belügyminiszter alá, funkcionálisan pedig az Egyesített Parancsnokság Végrehajtó Bizottságához tartozik. Alapvető célja a Spanyolországot veszélyeztető mindenfajta terrorizmussal kapcsolatos információk összegyűjtése, feldolgozása és értékelése.

6 Comité Ejecutivo Para el Mano Unificado de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado (CEMU). *forosactivos.net*, 2010. 10. 07.

7 Reinares, Fernando: ¿Está España mejor dotada frente a Al Qaeda? *elpais.com*, 2006. 09. 09.

Funkciói:

- információk kinyerése az állam biztonsági testületeinek (rendőrség, csendőrség, Nemzeti Hírszerző Központ) már meglévő adatbázisaiból, valamint más, a terrorizmus elleni harccal kapcsolatos nemzetközi adatbázisokból;
- információk elemzése;
- műveleti koordináció: a felettes szervezeti struktúra kiszolgálása, hogy a különböző egységek ne keresztezzék egymás útjait a műveleti területen, ahogy az történt az ETA elleni műveletekben.

Alapvető célkitűzései:

- az ország terrorfenyegetettségének folyamatos értékelése;
- a kezdeményezés megőrzése a terrorizmus elleni küzdelemben;
- a lehetséges beavatkozási forgatókönyvek meghatározása;
- a válasz megtervezése;
- lista elkészítése a kritikus infrastruktúrákról.

A szervezetet a rendőrség, a csendőrség, a Nemzeti Hírszerző Központ tagjai, valamint civil tisztviselők és fordítók alkotják, így téve lehetővé, hogy a terrorizmus ellen küzdő fontosabb szervek mindegyike képviselje magát, ezzel pedig együttműködésük határfoka megnő. A szervezet irányítását az igazgató és helyettese végzi. A vezetők váltására két-évente kerül sor, ekkor a biztonsági államtitkár kinevezi a rendőrség vagy a csendőrség soraiból a posztra alkalmas új személyeket.

A CNCA stabil állandó kapcsolatot tart fenn az Egyesült Államok, Németország, Franciaország, az Egyesült Királyság, Ausztria és Indonézia hasonló központjaival, illetve más európai intézményekkel, mint például az Európával, továbbá különböző együttműködési formákat hozott létre többek között Szaúd-Arábiával, Oroszországgal, Ausztriával, Szlovákiával és Litvániával.

A Kritikus Infrastruktúra Védelmének Nemzeti Központja (*Centro Nacional para la Protección de las Infraestructuras Críticas – CNPIC*)⁸ a kritikus infrastruktúra védelmével kapcsolatos összes tevékenységet irányító és felügyelő fő szerv, amely közvetve a Belügyminisztériumnak, közvetlenül pedig az Állambiztonsági Titkárságnak van alárendelve. A központ létrehozásának alapját az Európai Bizottság azon felkérése adta, amelyben egy a kritikus infrastruktúra védelmének erősítését célzó átfogó stratégia létrehozását szorgalmazta, hogy az európai kritikus infrastruktúrákat egyre nagyobb mértékben fenyegető terrortámadásokat megelőzzék, felkészüljenek rájuk, és megfelelő válaszleépéseket tegyenek.⁹ A kritikus infrastruktúra széles körű értelmezéséből és az érintett szektorok nagy számából fakadóan számos állami és magánszervezet kerül bevonásra, amelyek tevékenységét szintén a CNPIC koordinálja és felügyeli. A 2007-ben létrehozott központ főbb feladatai közé tartozik:

- a Kritikus Infrastruktúra Biztonsági Tervének aktualizálása;
- a nemzetközi együttműködésből, a stratégiai szektoroktól, a rendőri szervektől és az állami intézményektől származó információk összegyűjtése, elemzése és értékelése;
- a stratégiai berendezéseket érintő kockázatok, fenyegetések elemzése és értékelése;

⁸ ¿Qué es el CNPIC? *cnpic-es.es*, 2008.

⁹ *Critical infrastructure protection. europa.eu*, 2010. 08. 17.

- az információs, kommunikációs és riasztási mechanizmusok kidolgozása;
- különböző munkacsoportokban és az Európai Bizottság találkozóiin való részvétel.

Spanyolország terrorizmus elleni fellépése sokkal inkább a törvényi, semmint a katonai eszközökön alapszik. Ezt a szemléletmódot az évtizedes szeparatista terror sem tudta megváltoztatni, annak ellenére sem, hogy ez idő alatt számos kormány váltotta egymást. A Felipe González kormánya idején történt GAL-ügy nem tekinthető katonai megoldásnak, inkább célzott gyilkolásnak, ugyanakkor ez sosem volt törvényes vagy hivatalos politika.

Mivel az ETA nemcsak a társadalom, hanem a törvényhozás figyelmének középpontjában is állt, utóbbit a vele folytatott folyamatos küzdelem alakította és formálta. Fontos kiemelni, hogy bár a 11-M után a törvényhozást megreformálták és kiegészítették a nemzetközi iszlám terrorizmus elleni harc jegyében, a legfontosabb intézkedéseket már a madridi és a WTC elleni terrortámadások előtt meghozták.

A spanyol törvénykezési rendszer megreformálásának két különböző módszere volt. Egyrészt az ETA elleni küzdelem során alkotott terrorellenes törvények hozzáigazítása a nemzetközi terrorizmus jelentette fenyegetéshez, másrészt a teljes nemzetközi törvényesség érdekében a spanyol törvények modernizálása az Európai Unió és az ENSZ határozatai nyomán.

A spanyol büntető törvénykönyv szerint a terrorizmus olyan „bűncselekmény, amelyet politikai szándék súlyosbít”. A törvénykönyvben az 571. és az 578. cikk foglalkozik a terrorizmus fogalmával.¹⁰ Az 571. cikk megfogalmazása szerint azt az egyént nevezhetjük terroristának, aki „olyan fegyveres bandához, szervezetekhez vagy csoportokhoz tartozik, azokat kiszolgálja vagy együttműködik velük, amelyeknek a célja az alkotmányos rend aláásása, a köznyugalom súlyos megzavarása...”, ha a támadás elkövetése egyezik a 346. cikkben (épületek, közlekedési eszközök vagy kommunikációs infrastruktúra támadása robbanószerkek alkalmazásával) és a 351. cikkben foglaltak (sérülés vagy halál kockázatával járó gyújtogatás) valamelyikével. Ezen cikkek szerint a terrorista bűncselekmény az alkotmányos rend megdöntésére és a köznyugalom megzavarására irányuló szándék, vagyis ez egy olyan súlyosbító körülmény, amely egyaránt hatással van az eljárásra és a kiszabott büntetésekre is.

Mindazonáltal a törvénykönyv elismerésre méltó részletességgel és aprólékossággal dolgozza fel a terrorizmussal kapcsolatos speciális büntetési formákat:

- fegyveres bandák vagy terrorszervezetek támogatása vagy irányítása (a büntetés 8–14 évig terjedő szabadságvesztés);
- fegyveres bandákban vagy terrorszervezetekben betöltött tagság (a büntetés 6–12 évig terjedő szabadságvesztés);
- terrorista gyilkosság (20–30 évig terjedő szabadságvesztés).

GAL-ügy: 1983 és 1987 között a Belügyminisztérium megbízásából „halálosztagokat”, Terrorellenes Felszabadító Csoportokat (*Grupos Antiterroristas de Liberación – GAL*) szerveztek az ETA vezetői és támogatói megölésére. A nyomozás során az eset szálai egészen a kormánykörökig vezettek. Sok magas rangú hivatalnokot és köztisztviselőt ítéltek el, köztük a spanyol belügyminisztert és a bilbaói Információs Osztag rendőrfőnökét.

¹⁰ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. *noticias.juridicas.com*, 1996. 05. 24.

1987-ben a két vezető politikai párt, a PSOE és a Néppárt aláírta a Madridi egyezmény a terrorizmusról című dokumentumot (*Acuerdo de Madrid sobre Terrorismo*),¹¹ amelyben a terrorizmust állami problémaként definiálták. Az 1.3-as részben kimondják, hogy „a folyamatos merényletek, a gazdasági zsarolások, az erőszak bármely más formája vagy a megfélemlítés mint állítólagos politikai módszerek a saját baszk társadalom elpusztításával fenyegetnek, gátolják az állampolgári szabadság és tolerancia fejlődését, valamint olyan körülményeket teremtenek, amelyek megnehezítik a jelenleg folyó mély gazdasági válságból való kilábalást”. Ez a megállapodás jól tükrözi a két legnagyobb politikai párt közös álláspontját a kérdés megoldását illetően, ami nehezen megkérdőjelezhető legitimitást is ad a törvénynek.

Az 1990-es években nemcsak a szeparatista terrorizmus fenyegette az országot, hanem az erőteljes utcai erőszak is, amelyet a hatóságok csak „városi terrorizmus” néven emlegettek. A terrorizmus e fajtájával a büntető törvénykönyv 577. cikkében találkozunk. Ennek létrehozását nagymértékben befolyásolta, hogy sok olyan fiatal is támogatta az ETA-t, akik nem voltak a tagjai, így az ő felelősségre vonásukat is jogi keretek közé kellett foglalni. Ennek eredményeképp döntés született a kiskorúak büntethetőségéről szóló törvény módosításáról, mivel egyes bűncselekmények ugyan önmagukban nem minősülnek terrorcselekménynek, mégis politikai szándékot hordoznak magukban. A kiskorúak büntetőjogi felelősségéről szóló törvény első bekezdése megfogalmazza, hogy minél fejlettebb egy társadalom, annál több lesz a terrorcselekmények száma, amelyekkel az állampolgárok közvetlen fenyegetése révén megpróbálják megakadályozni a demokrácia normális fejlődését.¹² A törvény továbbá meghatározza a 18 év alatti, terrorcselekményt elkövető kiskorúak kezelésének rendjét. Amennyiben a fogvatartott 16 és 18 év közötti, egytől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető, majd ezután egy maximum öt évig terjedő időszakra egy speciális felügyeleti programban kell részt vennie. Abban az esetben, ha a fogvatartott 16 év alatti, egytől négy évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható, majd ezután a speciális felügyeleti programban maximum három évig kell részt vennie. Ha a gyanúsított egynél több terrorcselekményben vett részt, és életkora 16 és 18 év közötti, nyolc évig terjedő, ha 16 év alatti, akkor pedig öt évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható.

A spanyol törvények lehetővé teszik a fegyveres csoporthoz való tartozással gyanúsított személyek „incommunicado” (teljes elkülönítéssel járó) fogva tartását 13 napig, valamint az előzetes letartóztatást 2 évig terjedően.¹³ Terrorcselekmény elkövetésekor vagy annak gyanújakor a bíró elrendelheti a fogvatartott teljes elkülönítését, ha az ügyben nyomozást indítanak, és a gyanúsított fogva tartásának nyilvánosságra hozatala akadályozhatja a nyomozati eljárást. A teljes elkülönítésben lévő fogvatartott nem értesítheti letartóztatásáról rokonait, nem küldhet és fogadhat leveleket, illetve nem találkozhat látogatókkal. A spanyol alkotmány 55.2 cikkének értelmében a foglyok bizonyos jogai felfüggeszhetők

11 *Acuerdo de Madrid sobre Terrorismo*. *filosofia.org*, 1987. 11. 05.

12 *Ley Orgánica 7/2000*, de 22 de diciembre, de modificación de la *Ley Orgánica 10/1995*, de 23 de noviembre, del Código Penal, y de la *Ley Orgánica 5/2000*, de 12 de enero, reguladora de la Responsabilidad Penal de los Menores, en relación con los delitos de terrorismo. *noticias.juridicas.com*, 2000. 12. 24.

13 *Real Decreto de 14 de septiembre de 1882*, aprobatorio de la *Ley de Enjuiciamiento Criminal*. *noticias.juridicas.com*, 2014. 09. 25.

a terrorellenes jogszabályok alkalmazásakor.¹⁴ A letartóztatást követően a teljes elkülönítés 72 óráig érvényes, de további két nappal meghosszabbítható a nyomozásban eljáró hatóság, terrorcselekmény elkövetése esetén a Legfelsőbb Bíróság (*Audiencia Nacional*) bírójának mérlegelése alapján. Ezek után a bíró eldönti, hogy megkezdje-e a gyanúsított elleni büntetőeljárást. Amennyiben ez megtörténik, elrendelhet előzetes letartóztatást, így a gyanúsított rendőri őrizet alá vagy vizsgálati fogságba kerül. Ezen időszak alatt a bíró további öt nappal terjesztheti ki a teljes elkülönítés időtartamát, valamint kivételes körülmények fennállása esetén ezt további három nappal meghosszabbíthatja.

Ha a fogvatartott teljes elkülönítése rendőrségi őrizetben valósult meg, akkor a letartóztatás pillanatában az állam által kirendelt ügyvéd jelenlétében kihallgatható és kikérdezhető. Az ügyvéd tanácsokat adhat a fogvatartottnak az eljáráshoz kapcsolódó kérdésekben, de nem tanácskozhat négy szemközt a gyanúsítottal. A törvényszéki orvos megvizsgálja a fogvatartottat, hogy nincs-e jele kínzásból vagy rossz bánásmódból eredő sérüléseknek, majd jelentést küld a bírónak. A bírónak indoklással ellátott ítéletben kell igazolnia döntését a büntetőjogi eljárás megkezdéséről és a teljes elkülönítés időtartamának kiterjesztéséről. Amint a letartóztatott vizsgálati fogságba kerül, a bíróság által kirendelt törvényszéki orvos másodszor is megvizsgálja.

A teljes elkülönítés gyakorlatát számos szakmai bírálat érte. A Nemzetközi Bírói Bizottság Emberi Jogi Bizottsága rendszeres időközönként jelentést készít a spanyol büntetőjogi rendszerről.¹⁵ Ötödik jelentésükben felhívták a figyelmet a teljes elkülönítés aggasztó elemire. Úgy gondolják, hogy bár a rendszer bírói felügyelet alatt áll, nem garantálja a fogvatartottak megfelelő mértékű biztonságát. A meghosszabbított teljes elkülönítés kegyetlen, embertelen és lealacsonyító bánásmóddhoz vezet, és a jelentés szerint bizonyítékok vannak arra, hogy a Spanyolországban elfogadott rendszer fokozza a fogvatartottakkal szembeni rossz bánásmódot.

A bizottság bírálta továbbá a fogvatartottak elzárását a választott ügyvédektől. Javaslataink szerint a gyanúsított számára a letartóztatás után azonnal biztosítani kell az általa választott ügyvédet. Ezt semmilyen körülmény nem befolyásolhatja, még a terrorizmus gyanúja sem. A törvénynek biztosítani kell, hogy a fogvatartott és az ügyvéd bizalmasan beszélhessenek, valamint azt, hogy bármilyen vallomás előtt az ügyvéd időről időre tanácsokat adhasson a letartóztatottnak. Legyen akár rendőrségi őrizetben, akár vizsgálati fogságban, mindig tiszteletben kell tartani az ügyvéd és kliense közti bizalmas találkozókat és megbeszéléseket.

Látható tehát, hogy a nemzetközi terrorizmus jelentette biztonsági kihívásokra reagálva a spanyol kormány igen jelentős reformokat vitt véghez, amelyekhez nemzetközi tapasztalatokat is felhasznált. Az intézményi struktúra, illetve az igazságszolgáltatási rendszer átalakítása a korábbi ETA-centrikus szemléletet felváltva növelte a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem hatékonyságát, bár számos bírálat érte nemzetközi oldalról. Ezeknek az átalakításoknak és a spanyol szervek fáradtságos munkájának köszönhető, hogy a madridi robbantások után nem történt újabb hasonló mértékű terrortámadás Spanyolországban, valamint az, hogy számos dzsihadista hálózat került felszámolásra.

14 Constitución Española, 1978. *noticias.juridicas.com*, 2011. 09. 27.

15 Human Rights Committee Consideration of the 5th Periodic Report of Spain. *ohchr.org*, 2008.

A terroristák és a spanyol kormány közötti versenyfutásból az utóbbi került ki győztesen, de hogy ez az állapot meddig marad így, az a következő években dől el.

A 2004. március 11-én elkövetett madridi terrormerényletek meglepetésszerűsége mélyreható változásokat hozott a spanyol társadalomban és politikában is. A bemutatott jogi és szervezeti változásokon kívül a hatások a stratégiai dokumentumok kialakításában és a nemzetközi együttműködések további alakításában is meghatározó szerepet játszottak. A 11-M felhívta a figyelmet azon dokumentumok szükségességére, amelyek feltárják, realizálják és átfogóan bemutatják Spanyolország biztonsági kihívásait, hogy velük szemben célzottabb és így hatékonyabb válaszlépéseket hajthassanak végre, valamint előtérbe helyezte a terrorizmus elleni nemzetközi fellépés szükségességét.

A terrorizmus kérdésének megjelenése a stratégiai dokumentumokban

A stratégiai dokumentumok alapját az állam biztonságpercepciója, a biztonság elemeire, területeire és az azokra leselkedő kihívásokra vonatkozó felfogása képezi. Mivel az adott állam biztonsági környezete, s vele a biztonságát érintő kihívások természete és súlyossága is állandóan változik, a stratégiai dokumentumok folyamatos felülvizsgálata és frissítése rendkívül fontos feladat. A lentebb ismertetett dokumentumokon egyfajta evolúciós hatás figyelhető meg, amelynek révén a 2005-ös Nemzetvédelmi Törvénytől egy komplex, a biztonság minden területét lefedő stratégiai dokumentumhoz, a 2011-es Nemzeti Biztonsági Stratégiához jutunk el.

A 2005-ben hatályba lépett Nemzetvédelmi Törvény¹⁶ felismerte annak szükségességét, hogy Spanyolországban alkalmazkodnia kell a világban lezajló változásokhoz, hogy garantálja biztonságát és védelmét, valamint hozzájáruljon a békéhez és a nemzetközi rend fenntartásához. A dokumentum felhívja a figyelmet arra, hogy a terrorizmus komoly fenyegetést jelent az állampolgárok életére, ezért felhatalmazza a fegyveres erőket, hogy segítsék az állam fegyveres és biztonsági testületeit, az állam illetékes intézményeit és szervezeteit a terrorizmus elleni harcban, valamint a kutatási és mentési műveletekben. A törvény továbbá lehetővé teszi, hogy az illetékes szervek a terrorista céllal használt repülőgépek ellen katonai válaszlépéseket foganatosítsanak.

A Terrorizmus elleni védelem és megelőzés tervét (*Plan de Prevención y Protección Antiterrorista*) az Egyesített Parancsnokság Végrehajtó Bizottsága alkotta meg 2005 márciusában.¹⁷ 2009-ben felülvizsgálta és módosította a tervet a hatékonyság növelése és a többi műveleti tervvel (különösen a Kritikus infrastruktúrák védelmi tervével) való együttműködés gördülékenyebbé tétele érdekében. Célja olyan új és speciális biztonsági mechanizmusok létrehozása, amelyek globális és átfogó választ képesek adni a válogatás nélküli és nagy emberáldozatokkal járó terrortámadásokra az olyan helyek megfigyelésével és védelmével, ahol az emberek nagyobb tömegekben fordulnak elő, vagyis olyan stratégiai objektumoknál, amelyek nélkülözhetetlenek az állampolgárok életének normális működéséhez.

¹⁶ Ley Orgánica 5/2005, de 17 de noviembre, de la Defensa Nacional. *noticias.juridicas.com*, 2005. 12. 08.

¹⁷ Plan de Prevención y Protección Antiterrorista. *intelpage.info*, 2005.

A terrorfenyegetettség színekód alapú besorolását az USA-ban alkalmazott és mára már lecserélt rendszer mintájára dolgozták ki. A 2009. júniusi módosítás következtében az aktuális terrorfenyegetettséget mutató veszélyszintek száma négyre nőtt, amelyeket különböző színekkel jelöltek:

1. szint (zöld): közepes, a terrortámadás bekövetkeztének veszélye potenciális;
2. szint (sárga): magas, a terrortámadás bekövetkeztének veszélye valószínű;
3. szint (narancs): nagyon magas, a terrortámadás bekövetkeztének veszélye nagyon valószínű;
4. szint (piros): közvetlen terrortámadás veszélye áll fenn.

Minden szintnek két intenzitási fokozata van: a magas és az alacsony, ami meghatározza, hogy a rendelkezésre álló eszközöket csak részben vagy teljes egészében kell-e bevetni. Az aktuális terrorfenyegetettség mértékével megegyező szint életbe léptetésére a biztonsági államtitkárnak van jogosultsága, míg az intenzitás mértékét a csendőrség és a rendőrség vezetője határozza meg a rendelkezésre álló operatív információk alapján. A terv a rendőrséget és a csendőrséget bízza meg a kritikus infrastruktúrák és a nagyobb forgalmú helyek terrorfenyegetettségének rendszeres értékelésével. Ezekből a jelentésekből a Nemzeti Terrorellenes Koordinációs Központ egy végső elemzést készít a fenyegetettségről és a kockázatokról, amelyet a Belügyminisztériumnak továbbít. A Terrorizmus elleni védelem és megelőzés tervének végrehajtásában a fegyveres erők és a fegyveres és biztonsági testületek vesznek részt. Utóbbiak egy speciális tervet hajtanak végre, melynek célkitűzései:

- a terrorszervezetek és tagjaik felderítése;
- ellenőrzések végrehajtása a terrorszervezetek által használt járművek felkutatására;
- személyek intenzív ellenőrzése a nagyobb tömegeket vonzó eseményeken, hogy megakadályozzák a biztonságot esetleg veszélyeztető egyének jelenlétét;
- zsúfolt helyek és más objektumok védelme, ahol fennáll a támadás kockázata.

A fegyveres erők a magas kockázatú helyzetek esetén végrehajtják különleges műveleti terveiket:

- a nagyobb szárazföldi, légi és vízi közlekedési infrastruktúrák felügyelete és védelme;
- a stratégiai objektumok, úgymint a szénhidrogén-ellátó központok, a gázellátást biztosító létesítmények, a raktárak, az energetikai szektorral kapcsolatos objektumok, az ivóvízellátó hálózatok, a nagyobb csatornák és a kommunikációs központok védelme.

Az irányítást az Állambiztonsági Titkárság végzi, melynek fő feladata a fegyveres erők, az állam biztonsági erői, testületei és más hatóságok feladatainak összehangolása.

Az Állambiztonsági Titkárság 2007-ben hagyta jóvá a Kritikus infrastruktúrák védelmének nemzeti terve című dokumentum kidolgozását.¹⁸ Az irat megállapítja, hogy a kritikus infrastruktúrák „olyan berendezések, hálózatok, szolgáltatások, fizikai és információs technológiai felszerelések, amelyek megzavarása vagy megsemmisítése jelentős hatással lehet az állampolgárok egészségére, biztonságára és gazdasági jólétére vagy az állami és közigazgatási intézmények hatékony működésére”. Ezek közé a következő 12 stratégiai szektor tartozik: közigazgatás, élelmiszer-ellátás, energiaellátás, pénzügyi és adózási

¹⁸ Centro Nacional de Protección de Infraestructuras Críticas CNPIC. *intelpage.info*, 2007.

rendszer, ivóvízellátás, nukleáris ipar, vegyipar, kutatóberendezések, egészségügyi ellátás, kommunikációs és információs technológiák, valamint a közlekedés és szállítás.

A 2008-ban kiadott Nemzetvédelmi Direktíva¹⁹ – összhangban a Nemzetvédelmi Törvénnyel – meghatározza a spanyol védelempolitika általános irányait. A Nemzeti Biztonsági Stratégia előzményének számít, felhívja a figyelmet annak szükségességére. Leírja a jelenlegi stratégiai környezet komplexitását, bizonytalanságát és potenciális veszélyforrásait, amelyek közül legnagyobb mértékben a terrorizmus, a szervezett bűnözés és a tömegpusztító fegyverek elterjedése fenyegeti a társadalmat. Ezek kombinációja pedig hatalmas pusztítást végezhet. A terrorizmus problematikájával kapcsolatosan a direktíva megjegyzi, hogy fokozni kell a fegyveres erők részvételét az állam új fenyegetésekkel és kihívásokkal foglalkozó más intézményeinek segítségével. Megfogalmazza a nemzeti hírszerző ügynökségek képességeinek és tevékenységeik koordinálásának igényét, hogy megfelelő választ tudjanak adni a biztonságot érintő fenyegetésekre.

A 2009-re elkészült Védelempolitikai Direktíva feladata a Nemzetvédelmi Direktíva iránymutatásainak fejlesztése. Megállapítja, hogy fokozni kell a fegyveres erők együttműködését a civil hatóságokkal, különösen a fegyveres és biztonsági testületekkel. Nemzeti szinten a fegyveres erők és a fegyveres és biztonsági testületek kooperációja a Terrorizmus elleni védelem és megelőzés tervén alapszik.

Spanyolország Nemzeti Biztonsági Stratégiáját (*Estrategia Espanola de Seguridad*) hosszú munkafolyamat után 2011-ben adták ki. Ez volt az első ilyen típusú stratégiai dokumentum az ország történelmében, ennél fogva mérföldkőnek számít a stratégiai tervezésben és gondolkodásban.²⁰ Annak ellenére, hogy a 2008-ban kiadott Nemzetvédelmi Direktíva felhívta a figyelmet egy Nemzeti Biztonsági Stratégia létrehozására, átfogó tanulmány csak évekkel később készült. A biztonsági stratégia lehetőséget ad arra, hogy a kormány összehangolja az állam minden tevékenységét és képességét a biztonsági és védelmi kérdésekben.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia hat fő részből áll. Az első rész bevezető, a másodikban a dokumentum szükségességét indokolja meg, a harmadikban megvizsgálja Spanyolország biztonságát, a negyedikben a kockázatokat fokozó tényezőket, az ötödik, az elemzés releváns részét képező fejezetben a fenyegetéseket, kockázatokat és a rá adott válaszokat, míg a hatodikban az integrált intézményi modellt ismerteti. Az ötödik részben a dokumentum a következő tényezőket sorolja fel: fegyveres konfliktusok, terrorizmus, szervezett bűnözés, gazdasági és pénzügyi bizonytalanság, energiafüggőség, tömegpusztító fegyverek proliferációja, a kibertérből származó fenyegetések, migránsok ellenőrizetlen áramlása, veszélyhelyzetek és katasztrófák, valamint kritikus infrastruktúrák és szolgáltatások.

A stratégia szerint a terrorizmus nemzeti vagy nemzetközi szintű megelőzése, akadályozása és legyőzése elsődleges prioritású nemzeti és európai célkitűzés. A terrorizmus közvetlenül a fegyveres konfliktusok után a második helyet foglalja el a fenyegetések sorában, ami jól mutatja annak súlyát és komolyságát. A dokumentum leírja, hogy az ETA több mint negyven éven át fenyegető tényező volt, de az erős társadalomnak, a rendvédelmi, a fegyveres szervek és a hírszerző szolgálatok fáradozásainak, valamint a nemzetközi

19 Directiva de Defensa Nacional 01/2008. *defensa.gob.es*, 2008.

20 Estrategia Espanola de Seguridad. *defensa.gob.es*, 2011.

zi együttműködéseknek köszönhetően olyan közeli az Euskadi ta Askatasuna vége, mint még soha. A terrorszervezet egyedüli lehetősége az erőszak feltétel nélküli feladása lehet. Spanyolországot a nemzetközi terrorizmus – főként az al-Káida – is fenyegeti. Az ország könnyen válhat ezek célpontjává, amit a következő körülmények is erősítenek:

- a nemzetközi missziókban való növekvő részvétele;
- az országban működő fundamentalista iszlám csoportok térítő és toborzó tevékenysége, amely Al-Andalusz visszaszerzésére koncentrál;
- a Maghreb-térség közelsége, az ott végbemenő demográfiai, politikai, gazdasági változások és a szélsőséges erőszak hatásai;
- a bukott államok, főleg a szubszaharai régióban, mely földrajzilag közel helyezkedik el a spanyol partokhoz, és elősegítik a terroristacsoportok kialakulását és tevékenységét;
- a radikális ideológiák lehetséges „fertőző hatása” a konfliktuszónákból Spanyolországba betelepültek, különösen a második generációs lakosok körében;
- a szervezett bűnözői tevékenység és a terroristacsoportok akciói és módszerei közt megfigyelhető növekvő kapcsolat.

A dokumentum a következőkben felsorolja azokat a madridi robbantások után bevezetett intézkedéseket, amelyeket a terrorizmus elleni harcban sikeresen alkalmaztak.

Jogi lépések:

- az információ és a terrorellenes hírszerzési adatok „azonnali rendelkezésre állása” elvének megerősítése;
- az Európai Unió szolidaritási klauzulájának életbelépése, amely kölcsönös segítségnyújtást tesz lehetővé terrortámadás esetén;
- a törvényhozási rendszer megreformálása.

Szervezeti átalakítások:

- a Nemzeti Terrorellenes Koordinációs Központ létrehozása;
- egy terrorellenes műveleti terv kidolgozása, amely elősegíti az állam fegyveres és rendvédelmi szerveinek együttműködését, a stratégiai objektumok és a kritikus infrastruktúrák felügyeletét és védelmét a különböző minősített időszakokban;
- az állam fegyveres és biztonsági erői alá tartozó terrorellenes egységek és szolgálatok emberi, eszközbeli és gazdasági erőforrásainak jelentős növelése;
- a Nemzeti Hírszerző Központ erősítése.

Nemzetközi együttműködés erősítése:

- specifikus tervezetek kidolgozása nukleáris, radiológiai, biológiai és vegyi támadások megelőzésére és az ezekre történő reagálásra, úgymint a külső határok, valamint a nemzeti és nemzetközi szállítmányok fokozottabb ellenőrzése;
- a nemzetközi missziókban való részvétel, különösen Afganisztánban, ahol többek közt megakadályozzák, hogy az afgán terület Spanyolország és érdekei ellen elkövetett akciók bázisául szolgáljon.

Nemzetközi együttműködés a terrorizmus kérdésében

Nemzetközi együttműködés nélkül azon kormányzati kezdeményezések, amelyek a rendőrség és a hírszerzés képességeinek növelését, az állami biztonsági szervek együttműködésének fejlesztését, valamint különféle védelmi tervek létrehozását célozzák, igen kevés eredményt érnének el. Az al-Káida globális terrorszervezet ellen nem elég csupán nemzeti szinten fellépni, hiszen annak bázisai elsősorban az európai országokon kívül találhatóak, de említhetjük az ETA-t is, mivel az ellene folytatott harc a spanyol és francia hatóságok komoly együttműködését igényli. A terrorizmus elleni küzdelemben kulcsfontosságú az országok közti bilaterális együttműködés, valamint a multilaterális fórumokon, nemzetközi szervezetekben való részvétel is. Spanyolország a terrorizmus elleni küzdelem jegyében igen szerteágazó együttműködést alakított ki. Az ország már a szeptember 11-i terrortámadások előtt is kötött megállapodásokat, azonban 9/11, és még inkább 11-M után az együttműködés kiszélesedett.

Spanyolország számos – a terrorizmus megfékezésére irányuló – nemzetközi egyezményt írt alá. Ezek többsége az ENSZ égisze alatt született. Az első, az ország által is ratifikált egyezményt 1963-ban kötötték, amely a légi járművek fedélzetén elkövetett bűncselekményekről és egyéb erőszakos cselekményekről szóló egyezmény volt. Napjainkig szinte minden fontosabb terrorellenes egyezményt ratifikáltak, ide tartozik A nukleáris anyagok fizikai védelméről szóló egyezmény (1980), A tengeri hajózás biztonsága elleni jogellenes cselekmények visszaszorításáról szóló egyezmény (1988), A terrorista bombamerényletek visszaszorításáról szóló nemzetközi egyezmény (1997), A terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról szóló nemzetközi egyezmény (1999) vagy A nukleáris terrorizmus visszaszorításáról szóló nemzetközi egyezmény is (2005).²¹ Az ország természetesen támogatja és elősegíti a Biztonsági Tanács által a terrorizmus ellen hozott határozatokat.

Spanyolország aktívan részt vesz az Európai Unió terrorellenes küzdelmében is, amely a szeptember 11-i és a madridi terrortámadások után intenzívebbé vált. A spanyol belügyminiszter tagja az Európai Unió Bel- és Igazságügyi Együttműködés Tanácsának,²² amely többek közt a terrorizmussal kapcsolatos kérdésekben releváns kormányközi döntéshozatali szerv. A meghozott kollektív döntéseket az államoknak végre kell hajtaniuk, így segítve a nemzeti terrorellenes stratégiák fejlesztését is. Az ország az első volt a 2004. áprilisi EU-direktíva átvételében, amely kötelezte az utasszállító cégeket egy előzetes lista készítésére és átadására azokról az utasokról, akik az EU külső határait kívánják átlépni. Ez a spanyol államnak elsősorban az Észak-Afrikából beérkező muszlim migránsok ellenőrzésében volt kulcsfontosságú. A Belügyminisztérium aktív szerepet játszott az EU Terrorellenes Akciótervének végrehajtásában és az Európai Unió Terrorizmusellenes Stratégiájának elkészítésében. Spanyolország részt vett továbbá a 2005–2010 közötti Hágai programban,²³ melynek egyik célja az EU-tagországok terrorellenes képességeinek növelése volt. A spanyol biztonsági erők hozzájárulnak az Europol²⁴ munkájához, amely töb-

21 Declarations and Conventions Contained in GA Resolutions. *un.org*.

22 EU Fight against terrorism. *consilium.europa.eu*, 2005.

23 The Hague Programme: 10 priorities for the next five years. *europa.eu*, 2005. 11. 13.

24 European Police Office – Europol (from 1.1.2010). *europa.eu*, 2009. 09. 07.

bek között a terrorizmussal kapcsolatos adatok összegyűjtéséből és elemzéséből veszi ki részét, valamint megkönnyíti az EU-tagállamok rendőri szervei közötti információcserét. Mindazonáltal egy 2008-as tanulmány szerint²⁵ a 2004-es robbantásokat követő két évben a spanyol hatóságok nem járultak hozzá nagyobb mértékben az ügynökség adatállományához, a hozzájárulások mennyiségének tekintetében a hetedik, míg minőségében a 11. helyet foglalják el. A lisszaboni szerződés hatálybalépésével megszületett a szolidaritási klauzula, amely együttes cselekvésre szólítja fel az uniót és tagállamait, ha az egyiküket terrortámadás, emberi eredetű vagy természeti katasztrófa sújtja. Az EU minden olyan eszközt mozgósít, ideértve a katonai eszközöket is, amelyeket a tagállamok a rendelkezésére bocsátanak.

Az ország részt vesz a NATO Active Endeavour műveletében,²⁶ amelyet a 2001. szeptember 11-i támadások után indítottak. A Földközi-tengeren végzett művelet célja a tengeri terrorcselekményektől való elrettentés, és Spanyolország kezdettől fogva részt vesz benne. Említést érdemel még az ISAF-misszió is, amely ugyan nem terrorizmus elleni művelet, de a műveleti területen lévő kontingens a béke és biztonság helyreállításával jelentősen korlátozza a terrorszervezetek mozgásterét és báziskialakítási lehetőségeit.

A G6 egy 2003-ban alapított szervezet, mely Franciaországot, Németországot, Spanyolországot, Olaszországot, az Egyesült Királyságot és Lengyelországot foglalja magában. A felsorolt országok belügyminiszterei rendszeres időközönként találkoznak, és megvitatják a biztonsággal kapcsolatos kihívásokat. A 2006-os találkozón a felek megegyeztek a terrorizmus, a szervezett bűnözés és az illegális migráció elleni közös fellépésről.²⁷ Bár a találkozón megkötött egyezmények nem minősülnek hivatalos döntésnek, uniós szintre lehet őket vinni, ami alakíthatja az EU és a tagállamok terrorellenes stratégiáját.

2005-ben a Schengen III vagy másik nevén a Prümi megállapodásban hét tagállam (köztük Spanyolország) bel- és igazságügyi miniszterei kötelezték magukat szorosabb együttműködésre a terrorizmus elleni harc, az illegális bevándorlás elleni fellépés, valamint a rendőrségi adatbázisokhoz való kölcsönös hozzáférés területén, például a DNS-adatbázisokhoz való kölcsönös hozzáférés és a határokon átnyúló rendőri együttműködés révén.²⁸

A nemzetközi együttműködés egyik hátráltató tényezője az egyes információk kényes természete, amelyeket az államok nem feltétlenül osztanak meg másokkal, ezért az országok sokkal inkább előtérbe helyezik a bilaterális együttműködést. Spanyolország különösen az Egyesült Királysággal és Franciaországgal működik jól együtt.

Franciaországgal kapcsolatban szoros rendőri és titkosszolgálati együttműködés figyelhető meg az 1980-as évektől kezdődően, ugyanis az ETA szabadon mozoghatott a két ország között, így egy spanyolországi merénylet után Franciaországba menekülhettek, ahová már nem ért el a spanyol hatóságok keze, és fordítva. Az egyik legjelentősebb akciójuk a Bidart városában végrehajtott rajtaütés volt az ETA vezetőin, amelyet a spanyol

25 Reinares, Fernando: *After the Madrid Bombings: Internal Security Reforms and the Prevention of Global Terrorism in Spain (WP)*. realinstitutoelcano.org, 2008. 10. 14.

26 *Operation Active Endeavour*. nato.int, 2014. 08. 20.

27 EU G6 nations agree to fight terrorism and illegal immigration. workpermit.com, 2006. 10. 27.

28 Schengen III, hét tagállammal. bruxinfo.hu, 2005. 05. 30.

csendőrség és a francia rendőrség közös nyomozással és akcióval hajtott végre. A WTC elleni, majd a madridi merényletek után a két ország együttműködése kibővült az iszlám terrorizmus elleni harccal is. Ez egy közös nyomozócsoport létrehozását eredményezte, amely az információk megosztásával, valamint közös nyomozásokkal és akciókkal harcol a terrorizmus ellen.²⁹ 2009-ben Sarkozy francia köztársasági elnök és Zapatero spanyol miniszterelnök egy olyan stratégiai tervező és koordináló bizottság felállításáról döntöttek,³⁰ amely félévente ülésezik, megtervezi és irányítja a két állam közös akcióit a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harcban.

Az ikertornyok elleni támadás után az USA olyan szövetségest keresett az Európai Unión belül, amelynek már komoly tapasztalata volt a terrorizmus elleni harcban. Bár egyéb politikai okok miatt Bush és Zapatero elhidegült egymástól, a két állam közti terrorellenes együttműködés továbbra is szoros maradt, elsősorban a globális terrorizmussal összefüggő kérdésekben. A spanyolok terrorizmussal kapcsolatos tapasztalatainak átadásáért cserébe az Egyesült Államok hozzáférést biztosított a terrorizmus elleni védelem technológiájához.³¹ 2009-ben a biztonságosabb repülés jegyében egy, a magas kockázattal járó utasok kiszűrését biztosító program létrehozásáról döntöttek, amely a gyanús személyeket már az USA légtérbe való belépés előtt kiemeli.³² A madridi Barajas nemzetközi repülőtéren a Bevándorlási Tanácsadó Program (*Immigration Advisory Program – IAP*) 2009 áprilisáig tíz, terrorizmussal kapcsolatba hozható személyt azonosított.

11-M után az iszlám terrorizmus került a figyelem középpontjába. Mivel a muszlim országok az al-Káida vagy testvérszervezeteinek célpontjai, így Spanyolország számára kulcsfontosságú az ezekkel az államokkal való együttműködés. Földrajzi közelsége miatt a Maghreb-térség, ezen belül pedig a Marokkóval és Algériával való kooperáció prioritást élvez. Ez különösen azért fontos, mert egy tanulmány szerint az iszlám terrorizmus vádjával letartóztatott egyének 80%-a (ennek 40%-a algériai, 40%-a pedig marokkói) a Maghreb-térségből származik.³³ Ez az arány azért meglepő, mert a becslések szerint a marokkói migránsok tíz-tizenöt-ször többen vannak, mint algériai társaik. A számadat azt

mutatja, hogy Algériában az AQLIM révén megerősödött az iszlám terrorizmus, így ezzel párhuzamosan a radikalizált bevándorlók száma is megnőtt.

A madridi robbantások óta szoros együttműködés figyelhető meg a marokkói és a spanyol rendőrség közt az információk megosztása terén, ám az algériai hatóságokkal való gyümölcsözőbb kapcsolat kialakítása még várat magára. Ez nemcsak a globális

Az AQLIM betűszó az Al-Qaeda in the Islamic Maghreb, magyarul az al-Káida az Iszlám Maghreb Földjén terrorszervezet nevének rövidítése. A 2007-ben alakult csoport a Maghreb-térségben működik az al-Káida egyik szárnyaként, feladata a Nyugat elleni harc és a muszlim társadalom tagjainak radikalizálása. Tevékenysége fokozatosan erősödött az évek múlásával, jelenleg számos hálózata működik Spanyolországban, a hatóságok pedig már több merényletkísérletüket hiúsították meg.

29 Bryant, Elizabeth: *France and Spain debut new terror teams.* *elkarri.org*, 2004. 09. 20.

30 *DECLARACIÓN SOBRE SEGURIDAD INTERIOR.* *ambafrance-es.org*, 2009. 04. 28.

31 Egurbide, Peru: *Aznar y Bush refuerzan su pacto antiterrorista.* *elpais.com*, 2002. 05. 02.

32 *U.S., Spain in safer-flight agreement.* *homelandsecuritynewswire.com*, 2009. 07. 02.

33 *Hacia una caracterización social del terrorismo yihadista en España: implicaciones en seguridad interior y acción exterior (ARI).* *realinstitutoelcano.org*, 2006. 03. 14.

terrorizmus megelőzése miatt fontos, hanem a spanyol érdekek és az Észak-Afrikába utazó állampolgáraik védelme miatt is.

A szeptember 11-i terrortámadások átformálták a spanyol külpolitika részvételét a terrorizmussal kapcsolatos nemzetközi együttműködésekben. Bár a támadás nem spanyol földön történt, a nemzetközi hangulat és a biztonságról alkotott kép megváltozása arra készítette a spanyol kormányt, hogy az együttműködést vertikálisan és horizontálisan is kibővítse. A madridi robbantások és az általuk kiváltott sokk egyértelművé tette a nemzetközi terrorizmus elleni nemzetközi fellépés fontosságát, bár Spanyolország a multilaterális kapcsolatok helyett a kétoldalú megállapodásokat preferálta. Utóbbiak eredményeképp az ETA baszk szeparatista terrorszervezet jelentette fenyegetés jelentősen csökkent, míg a nemzetközi terrorizmus esetén ezt nem jelenthetjük ki ilyen egyértelműen, azonban tény, hogy a madridi robbantások óta eltelt majdnem nyolc évben nem történt a szélsőséges iszlamista szervezethez kapcsolható terrorcselekmény Spanyolországban.